

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Decimanona. Die XIV. Martii. Sanctorum patrum, & praesertim
Basili auctoritatibus, disputatur de Spiritus sancti processione a Patre &
Filio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

COLLATIO DECIMANONA.

DIE XIV. MARTII.

*Sanctorum patrum, & præsertim Basilii auctoritatibus,
disputatur de Spiritus sancti processione
a Patre & Filio.*

AND. **Q**UARTADECIMA Martii in conuentu Florentino, ordine & modo solitis, hora qua solet conuentus fieri, disputationi principium Ephesini verbo Græci dedere.

EPHES. Si vellemus ad omnia quæ per vos dicta sunt, pro continuatione sermonis proferre responsa, sermo noster progrediretur, vt nobis non sufficeret omne tempus disputationis. Quoniam autem longiorum sermonum usus malus multoties finem non aperuit peroptatum, nobis capitulariter collectis, ex dictis quæ memoria potuit continere, breuiter quæ poterimus adducemus responsa, interrogando & responsa accipiendo, & respondendo, si placuerit. Auctoritatem Athanasii primo per vos allegatam, patres reuerendissimi, nos non intellexisse dixistis, quia eam allatam non exposui.

PROV. Vt ordo seruetur, primo diximus auctoritatem Basilii; auctoritas Athanasii fuit postea introducta. Itaque primo introducatis auctoritatem Basilii.

EPHES. In præcedenti congregatione nostra primo fuit inquisita auctoritas Athanasii: & ideo inquiramus eandem, vt habeamus & accipiamus declarationem super his quæ dixistis: postea veniemus ad auctoritatem Basilii.

PROV. Si non est ordo, sequitur confusio, primum quod in alia congregatione dixistis: interrogastis, si sanctus Basilius dicat, quod sancti doctores tenent, Spiritum sanctum esse tertium dignitate & ordine. Consequenter transiistis ad infra scriptas auctoritates Athanasii, quas ego in medium duxeram: & cum vellem cuilibet respondere secundum ordinem, initium feci ab auctoritate Basilii, ordinem vestrum sequens, & ideo adduxi primo auctoritatem ex homilia. Secundo dixi, quod si staret alia expositio vestra, Basilius dubitaret de eo, de quo

Concil. Tom. 33.

A a a

deberet esse certus. Tertio ostendi, quod ex antecedentibus & sequentibus non poterat stare vestra additio. Quarto veni ad auctoritatem Athanasii, ordine vestro ductus. Bonum est vt hic ordo seruetur, alias confunderemus nos, maxime quia imperator requisivit, quod de argumento in argumentum replicetur; & papa & nos acceptauimus. Sequimini ergo ordinem illum.

EPHES. Ego volebam secundum ordinem a me productum in præcedenti congregatione eodem modo hodie sermonem facere; primo quidem commentari auctoritatem Athanasii, quam primo vos produxistis.

PROV. Illud fuit secundum, ego non respondebo, nisi seruetis ordinem.

EPHES. Volebam ostendere auctoritatem illam potius facere ad sensum meum, quam ad vestrum.

PROV. Hoc facietis postea.

EPHES. Quoniam inducitis nos, vt sequamur ordinem per vos constitutum, implebimus voluntatem vestram, & inquiremus dicta vestra circa auctoritatem Basilii. Dicimus itaque quod tria proposuistis, commendationem libri vestri sani & incorrupti, quem librum corruptum esse, pluribus rationibus ostensum est, adiicientibus vobis, quod Basilii in quadam alia homilia facta de Spiritu sancto videtur hanc opinionem habere, quod Spiritus sanctus recipiat esse a Filio. Secundo dixistis, quod dubitatio quæ emanat ex nostro libro, est propter verbum, fortassis, quod videtur indignum intelligentiæ magni Basilii, & maculam inferat doctori illi mirabili, quod de diuinis dogmatibus dubitaret, & non constanter assereret. Tertio ex præcedentibus & sequentibus auctoritatem ipsam ad vestrum sensum & literam, Basilii sententiam esse, ostendere conati estis. Ad hæc (lecta auctoritate in libro) ea quæ nobis videntur, dicemus.

^a Homilia 17. in sanctum baptismum, in fine.

^b Diuinitatisque cum illo communio-nem, & filiationis, &c. sic in textu Basilii loco sup. cit. vide primam notam huius collat.

AND. Surrexit quidam Græcus, & legit homiliam ^a his verbis: Vnum igitur Patrem, vnum Filium, vnum autem Spiritum sanctum secundum diuinam traditionem confitendum, & neque duos Patres, duos Filios: propter quod Spiritus non est nominatus Filius. Neque enim a Spiritu aliqua accipimus, sicut a Filio Spiritum, sed ipsum accedentem nobis & sanctificantem suscipimus, ^b deitatis commu-

ANNO
CHRISTI
1459.

ANNO
CHRISTI
1439.

nionem, & filiationis participationem, & sempiternæ hereditatis arrham, & futurorum bonorum primitias.

EPHES. In hac nullo modo iacet, Spiritum esse a Filio, neque Filius atque Spiritus sanctus accipienda necessario, ex eo quod accipit: & subdit, quod non aliqua a Spiritu accipimus, sicut Spiritum a Filio. Hanc quidem sententiam consonam esse eorum quæ dicta sunt, & opinionis anterioris, nos ostendemus. Nam hi qui impugnabant Spiritum sanctum, tali utebantur diuisione: Siquidem a Patre natus est Spiritus, ecce duo Filii, hoc est Filius & Spiritus. Si vero a Filio natus est, duo sunt Patres, videlicet Pater & Filius. Contra hos occurrit Basilius: vnum Patrem imperat confitendum, & vnum Filium & Spiritum sanctum, secundum diuinam traditionem. Nam Spiritus licet a Patre procedat, non tamen vt Filius, neque ex ipso natus: & propter hoc duos Filios non dicimus. Nam Spiritus, inquit, neque Filius est, neque nominatur; & liquet quod a Filio Spiritum sanctum accipimus, hoc est adoptionis Spiritum. nam proprium est a Filio qui secundum naturam est, adoptionem suscipere nos, per Spiritum sanctum. Hæc cum voluit ostendere beatus Apostolus in epistola ad Galatas talia dicit: *Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem, Abba pater.* Si igitur a Filio accipientes adoptionis Spiritum, adoptamur Patri per eundem Spiritum, non alia quædam accipimus præter Spiritum, sicut a Filio Spiritum, qui alius est quam ipse Filius. Non ergo Spiritus Filius est, sicut attestatur scriptura. Ad hanc intentionem dicit scriptura Basilius, quod Spiritus non est Filius, neque nominatur, quoniam non accipimus aliqua a Spiritu sancto, alia videlicet, quam sit ipse Spiritus, & quæ per se consistant, sicut accipimus a Filio Spiritum, qui est alius secundum propriam personam: sed ipsum Spiritum mittit accedentem ad nos, & sanctificationem suscipimus; & operantem in nobis sua bonitate, vt dicit Apostolus, quod omnia operatur vnus & idem Spiritus. Tu autem vnde accepisti, quod Spiritus accipiat esse a Filio? hoc nullo modo est, præterquam a Patre.

* id est, neque in hac auctoritate Filius & Spiritus sanctus necessario accipiendi sunt, quasi vnus accipiat, & procedat ab alio; sed subdit quod non aliqua, &c.

PROV. Et fecistis longam orationem exponendo auctoritatem, & punctum principale non tetigistis, nisi

Concil. Tom. 33.

A 22 ij

nunc ultimo quarendo: & respondeo ex eadem auctoritate, vbi dicitur, vnum Spiritum confitendum, vnum Patrem, vnum Filium, neque esse duos Patres, neque duos Filios, & quod Spiritus sanctus non est Filius; & dicit: Non enim a Spiritu aliqua suscipimus, sicut a Filio Spiritus.

EPHES. Nos dicimus Spiritum, quia Spiritus apud Græcos neutri generis est; & sicut potest esse *πῶμα* in accusatiuo, sic in nominatiuo.

PROV. Cum dicat, quemadmodum, non potest esse accusatiui casus verbum *πῶμα*, quia comparat acceptionem nostram cum acceptione quam Spiritus facit a Filio, sicut si diceremus: Non enim accipio aliqua ab imperatore, quemadmodum accipit vnus prælatus a summo pontifice: impossibile est, quod prælatus esset accusatiui casus: ergo necessario sequitur, quod Spiritus est casus nominatiui.

EPHES. Hoc ita esset, si ibidem adduceret, quod Spiritus accipiat a Filio.

PROV. Hoc de necessitate intelligitur.

EPHES. Cum hoc non sit in textu, non videtur conueniens comparatio, & insequens est velle comparare acceptionem quam a Filio facimus, acceptioni Spiritus a Filio.

PROV. Et ideo negatur, & dicitur quod differentia est.

* Scilicet, & ideo negatur similitudo receptionis in ipso textu.

EPHES. Ostendam hoc esse extra sententiam Basili: nam intendit ibidem ostendere Basilius, quod Filius non est Spiritus, dicens quod propter hoc Spiritus non est nominatus Filius, quia accipimus eundem a Filio, ab ipso Spiritu non accipimus aliqua, quam sit ipse Spiritus.

PROV. Hoc hæreticum est.

EPHES. Non accipimus alia quam Spiritus, sed ipsum Spiritum accedentem ad nos, & operantem in nos sua bona, videlicet adoptionem. Istud est consequens secundum intentionem doctorum, & secundum sequelam eorum quæ præcedunt.

PROV. Dicitis quod non accipimus aliqua, quam sit Spiritus sanctus: quæro, an dona Spiritus sancti sint ipse Spiritus. Respondeas ad quæsitum, cum plurima dicta sunt hic contra totam sacram scripturam, & falsa.

ANNO CHRISTI 1439.

EPHES. Non sunt alia hoc modo, sicut Spiritus est alius quam Filius, videlicet quod non alia bona, quæ per se consistant.

PROV. Ego non quæro hoc, sed dico, an dona Spiritus sancti quæ dantur nobis, sint idem quod Spiritus sanctus. Ad hoc formaliter respondeas, & non plus.

^a Hic infra magis se declarat ipse prouinc.

EPHES. Dico alia esse dona quam Spiritum sanctum, non tamen quod per se consistant.

PROV. Alia sunt quam Spiritus sanctus, & primo dicebatis contrarium, dicens a Spiritu nil accipi, nisi ipsum Spiritum.

EPHES. Ita per illum modum accipimus a Spiritu: licet accipiamus dona, non sunt per se consistentia, sed alia sunt quam Spiritus.

PROV. Quæro, anne dona a Spiritu sancto dentur cum Spiritu sancto? nunc concludo.

AND. Verbis his expositis imperator inquit.

IMP. Quia ista sunt extra propositum, nolo quod his respondeant nostri.

PROV. Imo sunt in proposito, vt statim ostendam.

IMPER. Dicimus extra propositam auctoritatem.

PROV. Nos debemus dare in auctoritate sensum eidem.

CARD. Ex his quæ dicta sunt, prouincialis ostendere vult, quod *ἡμεῖς* sit nominatiui casus: & sic sunt ad propositum necessaria.

PROV. Hæc dona quæ nos accipimus a Spiritu, non sunt Spiritus, & sunt creata in nobis.

AND. Imposuit imperator silentium interpreti, meo iudicio, ^b timens conclusionem; vocauitque suos ad disputandum propositos, illisque aliquantum allocutus, deum ad locum dicendi reuersis hæc inquit.

^b Fateretur hoc ipse Græcus scriptor, vt in 4. nota huius collat. dicitur.

IMPER. Difficultas nostra non solum stat in hac auctoritate, habemus & alias plures.

PROV. Non permittimus quo minus hæc discutiatur auctoritas.

IMPER. Neesse est vt de vna materia discutiatur, non de pluribus?

CARD. Nos nolumus intrare aliam materiam; sed cum ad probationem vnus adducitur alia auctoritas, & Ephesus dicat vno modo intelligi, prouincialis alio, neesse

est vt verus elucescat sensus. Confiteatur Ephesus auctoritatem ad sensum prouincialis, & causam dimittemus.

ANNO
CHRISTI
1439.

IMPER. Bene intelligimus quo tendunt verba prouincialis.

PROV. Si hic, dona non sunt persona Spiritus.

* Græcus scriptor
fess. a. sic.
Locus iste ambiguit
est, &
ex ambiguit
nihil concluditur.

EPHES. Auctoritas ista prohibet examinationem, quoniam allegatio aliter intelligitur apud nos, aliter apud vos; & secundum nos nullum necessario sequitur ex ea ad propositum; omissa impræsentiarum hac auctoritate, veniemus ad alia.

Rem. 5.

PROV. Beatus Cyrillus in epistola, Saluator noster, dat nobis doctrinam, quod non solum debemus respicere auctoritates, sed intentiones quæ in eis sunt, si nos debemus producere testimonium, & non inuestigare testimoniorum sensum, faceremus contra regulam beati Cyrilli. Modo sequendo illam regulam dico sic, quod hæc auctoritas nullam habet apud nos dubitationem, & ex se habet claritudinem: sed volendo dare sensum extortum, posset habere dubitationem. Vos dedistis sensum extortum totaliter contra literam dicendo: Non aliqua accipimus a Spiritu, prout nos accipimus Spiritum a Filio. Hæc expositio implicat contradictionem, quia eodem modo accipimus aliqua a Spiritu, vt accipimus aliqua a Filio: quia accipiendo Spiritum a Filio, accipimus dona Spiritus sancti vna cum Spiritu; & accipiendo Spiritum, accipimus Spiritum cum donis; & hoc dicit Apostolus: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Si ergo accipimus Spiritum a Filio, accipimus dona vna cum Spiritu, siue dona a Spiritu. Nos accipimus Spiritum cum donis. Modo Basilius dicit: Non enim aliqua a Spiritu accipimus, vt Spiritus a Filio. Et ponit diuersitatem: ergo implicat, secundum expositionem vestram: Ergo oportet quod *ἡ ἀγάπη* sit nominatiui casus. Stat ergo expositio primo dicta clara, vbi dicit: Non enim aliqua a Spiritu accipimus, quemadmodum Spiritus a Filio, quia hæc dona sunt distincta a Spiritu per concessum per vos, & id quod accipit Spiritus a Filio, est quid diuinum, & idem quod Spiritus, scilicet, quid increatum: dona autem in nobis sunt creata. Et hæc est vera sententia auctoritatis illius, ad quam responde, quia non eximus textum.

ANNO
CHRISTI
1449.

EPHES. Nos dicimus, quod possemus saluare vestram expositionem, & etiam prima verba quæ dixistis de donis: quia dicimus, quod ea non sine eodem Spiritu accipimus, cum totus Spiritus in vnoquoque suo dono accipiatur. Dicimus autem, quod his positis potest nostra expositio saluari, quoniam non accipimus aliqua a Spiritu, quæ per se subsistant, sicut a Filio Spiritum. Et ad hanc expositionem concordat, quod Spiritus non sit Filius, & quod ipsum Spiritum accipimus. Et illa verba non sunt, quod Spiritus accipiat esse a Filio, vt vos adiecistis: nos autem a Spiritu accipimus^a creaturas. Hæc nec ex consequentia veniunt, neque omnino de necessitate colliguntur: & circa hanc partem est inter nos controuersia. Ostende vnde habes ab auctoritate collectum, quod Spiritus accipiat esse a Filio, nos autem a Spiritu.

^a id est, dona creata.

IMPER. Ad quæsitum vestrum voluit respondere, sed non respondebit^b magis.

^b id est, vtrius, vt habet Grecus scilicet 22.

PROV. Hæc non est responsio.

IMPER. Nos non venimus, vt multa audiamus, sed vt vnum discutiamus.

PROV. Ego non recedo ab auctoritate, sed dico, quod Spiritus non potest esse accusatiui casus, quia cum dicimus quod accipimus Spiritum a Filio, nil aliud est dicere, quam accipere Spiritum cum donis. Et hoc apparet per Apostolum, qui dicit: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis*; scilicet a Filio. Ergo recipiendo Spiritum a Filio, nil aliud est quam accipere Spiritum cum donis, cum recipimus dona a Spiritu, quæ numerantur in hacmet auctoritate, scilicet communicatio diuinitatis, participatio filiationis, & æternitatis arrho: & hæc sunt dona. Ista accipimus a Spiritu, vt Basiliius dicit: ergo quæ accipimus a Filio, sunt quæ accipimus per Spiritum, seu quod habemus per Spiritum a Filio. Modo auctoritas dicit contrarium^c; sic enim ait: Non enim aliqua accipimus a Filio, vt Spiritum a Filio. Si esset accusatiui casus, essent eadem: ergo oportet quod sit distinctio inter id quod accipit Spiritus a Filio, ab eo quod nos accipimus a Filio, vel a Spiritu. Modo cum hoc sit vnum principium notissimum, vt beatus Basiliius ponit in auctoritate, dicens: Duæ res cum dicantur, diuinitas & creatura:

^c Scilicet, secundum lectionem Ephesini.

& dicens omnem rem esse aut creatam, aut creatorem, hæc dona accepta a Spiritu sunt dona creata & distincta a Spiritu, qui est creator: ergo si non accipimus aliqua a Spiritu, vt Spiritus a Filio, oportet necessario, quod id quod accipit Spiritus a Filio, sit quid diuinum: & hic est clarissimus sensus Basili, & sic nullo modo potest stare tua^a expositio.

IMPER. De expositione istius auctoritatis non est necessarium, quod nostri sentiant id quod vos exponitis, vel vos quod ipsi.

PROV. Ego reputo te imperatorem doctum virum & sapientem, & credo quod intelligatis optime hanc auctoritatem: & si inquiratis cum omnibus philosophis & doctoribus vestris, videbitis manifeste, quod non est possibile, hanc auctoritatem habere alium sensum. Si placet acquiescere huic auctoritati, transeamus ad alia: quia si transimus sic cum testimoniis, nunquam habebimus veritatem ad partem. Hæc est via veritatis, quia nos non intendimus vincere, nec vos, sed volumus quod veritas habeat locum, & ei assentiatur.

IMPER. Propositum nostrum & nostrorum non est, vt vtamur contentionibus, sed cum diligenti inquisitione videatur veritas: & propterea non in præsentia volunt permittere^a responiones; sed quia hæc auctoritas videtur ambigua, non videtur instandum.

^a id est, vt respondeatur ab Ephesino. Græcus scripserit sic habet Ies. 22. propterea suo loco examinabitur.

PROV. Auditores audiunt, si est ambigua, vel non.

IMPER. Nostri audiuerunt si est clara.

CARD. Dominus prouincialis multum bene declarauit sensum huius auctoritatis, & omnes bene intelligunt: vnde si non vultis plus respondere, sumus contenti quod procedatur ad alia, & habeatur pro declarata.

IMPER. Non habemus pro declarata.

CARD. Respondeatis.

IMPER. Respondebitur tempore suo.

CARD. Nunc est tempus.

AND. Imperator misit vnum suum ad papam secrete loquentem, qui demum reuersus est ad imperatorem, & secrete locutus. Demum imperator rogauit cardinalem sancti Angeli, vt ad eum accederet; qui de loco surgens ad eum accessit: demum secum aliquantulum allocutus, red-

ANNO CHRISTI 1459.

iiit ad papam, & secum locutus est secrete. Et stante domino sancti Angeli apud dominum nostrum, archiepiscopus Russiæ ad imperatorem accessit, & plures alii ex Græcis, & colloquutionem fecerunt maximam adinuicem. His stantibus, cardinalis dixit ad prouincialem: Continuetis.

PROV. Satis dictum est ad hanc auctoritatem, & ideo postquam papæ & imperatori placet, procedatis ad aliam auctoritatem Basiliæ.

EPHES. Hæc auctoritas est dubia, transeamus ad alia.

PROV. Quoniam est clara & clarissima, ideo procedamus ad alia.

EPHES. Secundum quod dixistis, est ad commendationem magni Basiliæ, qui sic habet, vt in libro nostro iacet eius auctoritas, quod erat indignum menti magni Basiliæ dubitationem ponere in suis dictis, & dicere, Fortassis; & rursus, Vt id concedamus. Ad hoc dicimus nos.

PROV. Habes menti rationem quam feci?

EPHES. Quam?

PROV. Meam.

EPHES. In responsione videbitis, non esse quidem opinionem sanctorum, sicut dicebat Eunomius, tertium esse ordine & dignitate Spiritum; videtur omnino beatus Basilius non admittere. nam dicit: Simulat se custodire doctrinam sanctorum, deinde consequenter, qui fuerint sancti, dicere non potuit. Fuitne vnquam tam audax homo, qui inuouationes dogmatum introducat? Et profecto non habebat dicere Eunomius aliquem sanctorum hoc dixisse: nam si quos haberet, illum Athanasium non putabat sanctum: nec aliquis qui ante ipsum fuerat, dixerat quod opinio sanctorum sit, nec Eunomius dicere habebat, nec magnus Basilius admisit. Quoniam autem verisimile est, Eunomium dixisse, hoc esse apud diuinam scripturam, Saluatore nostro in traditione salutaris baptismatis dicente: *Euntes baptizate eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Ex his videtur, quod colligamus Spiritum tertium dignitate & ordine. Cum hoc admittat permissiue Basilius, dicit, dignitate secundum esse Spiritum a Filio, forte tradidit pietatis sermo: pietatis sermonem dicens, quæ traduntur per sancta euangelia. Dicit sic, quod forsitan quispiam diceret sermonem pietatis tradidisse, hoc

^a Id est, auctoritas se habet, vt in lib. nostro: vos autem dicitis, quod liber noster est corruptus, & habet addita illa verba, Fortassis, & vt hoc etiam concedamus. Vide suprascripta circa hanc auctoritatem Basiliæ.

Matth. 28.

^b id est, quod colligi possit.

^c id est, ex supposito. sic enim habet Græcus textus. 22. concedens hoc Basilio, ex suppositione, dignitate, inquit, &c.

est diuinam scripturam & traditionem ex ipsa, esse tertium dignitate Spiritum; fortasse aliquis diceret hoc, si acciperet connumerationem loco dignitatis, quod quia tertius fuit nominatus Spiritus, tertius esset etiam dignitate: sed etsi hoc concederetur, non necessario apparet natura tertius. Et ita rationem dubitationis ponit, quia non de necessitate sequitur a traditione diuinæ scripturæ, Spiritum esse tertium dignitate. Hoc etiam postremo innuit, postquam posuit exempla angelorum & stellarum, ut apud librum qui recte se habet, iacet, talem se habet Spiritus quia testimonia sanctorum non habebant, ut dicit Basilius, ab ista auctoritate verisimile est istos commendasse suam sententiam: & ideo adiecit, fortasse, respiciens ad illorum sensum, & sentit quod non de necessitate tertius est natura propter hanc dubitationem. Respicens itaque ad illorum sensum, ponit illud, Fortasse, & illud, Ut ita concedamus: & sic nullam maculam imponit magno Basilio addere dubitationem hanc, quia per suppositionem dicta sunt ab illo, & per ista defendimus opinionem Basilii & libros nostros.

PROV. Ut veritas librorum vestrorum & libri nostri magis eluceret, & ut appareret manifeste, quod veritas se habet ut est in nostris libris, & nullo modo ut in libris vestris, ego volui habere copiam de verbo ad verbum, prout est in libro nostro, & ut Ambrosius interpretatus est: consideravi in quibus conuenimus, & in quibus differimus. Demum differentia est, quia ubi noster dicit: Dignitate namque secundus a Filio, ab eo esse habens, & ab eo accipiens, & annuntians nobis, ac omnino ex ea causa pendens, pietatis tradidit sermo: postea sequitur: Natura uti tertia, &c. Modo vester liber totum hoc abstulit, & facit istum saltum, & dicit sic: Dignitate secundum esse a Filio, fortasse pietatis tradidit sermo. & postea transit dicens: Natura autem uti tertia, &c. Nunc apparet, quot verba abstulistis. Secundo volens probare Basilius, ut est in Filio respectu Patris, applicando similitudinem de Spiritu sancto, similitudo currit, quod ut Filius est dignitate & ordine a Patre secundus, natura non secundus; ita & Spiritus sanctus dignitate & ordine secundus a Filio: quod sine vlla dubitatione ponit noster liber, ostendens con-

ANNO
CHRISTI
1419.

ANNO
CHRISTI
1439.

sequentiam necessariam ex similitudine Filii ad Patrem & Spiritus ad Filium. Vester liber ponit responsum dubitationis, dicens: Si etiam omnino hoc concederemus, ita quod arguit ex supposito dubio. Tertia differentia est in fine, ubi positus exemplis angelorum, & stellarum, & mansionum in caelo, Basilius ex antecedenti absoluto & vero infert consequens absolutum & verum absque aliqua dubitatione, ita dicens in nostro libro: Ita profecto Spiritum dignitate & ordine tertium suscepimus, &c. Et probat hoc per sermonem pietatis, ubi format hunc ordinem, assignans causam: Accepimus tertium a Patre numerari, ipso Domino in traditione baptismatis dicente: *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Math. 28. Et hic est sermo pietatis, in quo Basilius fundat, quod dignitate & ordine tertius est Spiritus, secundum libros nostros: & hoc valde bene conuenit, quia antecedentia de angelis erant absolute posita, dicens sic: *Quemadmodum se habet in angelis, quod aliqui existentes secundi vel tertii dignitate & ordine, non tamen sunt extra naturam angelicam: (hoc est argumentum) ut se habet in illis, ita se habet in diuinis personis respectu naturae: sed ita est ponendo omnia exempla angelorum, quod in angelis absolute sine conditione, qui sunt secundi vel tertii ordine vel dignitate, non sunt extra naturam angelicam; ita est in personis diuinis: & sicut vnum est absolute dictum, ita & aliud. Modo liber vester in hac illatione ita dicit: Ita Spiritus sanctus si dignitate & ordine succedit, ut dicunt. Postea in redditione causae liber vester dicit: Accepimus enim tertium ordine & dignitate: & sic non est differentia inter vos & nos alia. Credo bene me replicasse librum vestrum & nostrum: modo cum in nullis aliis viderim differentiam, patienter ferendum est, si instamus pro intelligentia huius capituli, quod est principium tertii libri contra Eunomium. Nam si haec fundamenta essent dubia, liber vester parum probaret in toto libro. Modo quaero, vtrum ex hoc textumet, & ex principio libri credatur, quod Basilius tenuerit, quod sancti patres qui praecesserunt, hoc tenuerunt. Haec sunt a me quaesita; quaero ab eo.*

EPHES. Dico beatum Basilium hanc opinionem non
Concil. Tom. 33. Bbb ij

^a id est, neque
Eunomium
vere dixisse,
quod acceperit
a sanctis.

habuisse, nec a sanctis accepisse, ^a neque Eunomium hoc dixisse, quod acceperit a sanctis: & hoc apparet ex verbis Basili.

ANNO
CHRISTI
1439.

PROV. Bonum est, quod sacrum auditorium etiam intelligat præcedentia ad hæc verba: Quæ enim necessitas, &c. Quia tetigit duo puncta, & multa dimisit, præcedentia videamus, & intelligentur sequentia. Beatus Basilius sic inchoat librum: Vix saturatus blasphemis contra Vnigenitum, transiens ad Filium, suæ voluntati consequentia differens, &c. Dicit, Eunomium nihil dixisse nisi ex sua voluntate: postea ponit verba Eunomii sic dicentis: Cum sufficiat nobis hæc dixisse de Filio, consequens est etiam de Paracleto dicere, nec sequi indiscussas opiniones multorum, sed sanctorum in omnibus seruare doctrinam, a quibus tertium ordine & dignitate cum didicerimus Spiritum, tertium quoque natura esse credidimus. Hæc sunt verba Eunomii, non plus, in quibus tria tangit. Primo non vult sequi indiscussas opiniones multorum. Secundo dicit, quod vult seruare in omnibus sanctorum doctrinam. Tertio, quod cum didicerit ab eis, tertium esse ordine & dignitate, didicit tertium esse natura. Ad hoc secundum

^b Eunomius,
scilicet.
^c id est, non
artificiose.

respondet Basilius ita dicens, quod non arbitratur ^b simplici ac rudi ^c fidei multorum oportere inharere: sed artificiosis & sophisticis sermonibus veritatem, prout sibi videtur, inuertit; quod & in sermonibus de Vnigenito fecisse monstratum est. Modo quod dixit Eunomius, indiscussas opiniones multorum se non velle sequi, replicans Basilius dicit: Non arbitratur simplici opinioni multorum debere inharere, eorum contemnens opiniones. Patres sanctos intelligit Basilius, cum dicit, multorum contemnens opinionem; quia subdit, qui glorificant Spiritum sanctum: & quod ipse Eunomius sciens quæ erat opinio quæ glorificabat Spiritum, illam opinionem contemnens, simulat se seruare sanctorum doctrinam, & eos qui hanc tradiderunt, reticet: nunc quoque & ipsa faciens, quæ fecit in aliis sermonibus de Vnigenito, dicit se didicisse a sanctis, tertium ipsum dignitate & ordine existere; a se autem credidisse, natura quoque tertium esse: qui autem sancti sint qui hanc doctrinam fecerunt, edicere non potest. Fuitne vnquam homo sic audax, qui di-

ANNO
CHRISTI
1459.

uinorum dogmatum introduxerit nouitatem? & sequitur: Quæ enim necessitas, &c. Quæro, cum Basilius dicit: Contemnens opinionem multorum qui glorificant Spiritum: utrum Basilius sciret illam opinionem multorum, qui glorificabant Spiritum. Dicendum est, quod sic: alias non posuisset. Secundo inquit in præcedentibus, simplici ac rudi fidei multorum oportere inharere, non artificiosis, &c. Qui erant illi sermones artificiosi & sophistici, & si ipse poterat intelligere, qui erant artificiosi sermones, factis intelligere poterat, qui erant sancti qui tenebant hanc opinionem: dicat ad hæc duo.

EPHES. Opinionem multorum qui glorificabant Spiritum, dico opinionem Christianorum: quia Spiritus ordinatus est Patri & Filio in traditione salutaris baptismatis: & de necessitate, sicut Spiritus eiusdem est gloriæ, ita & eiusdem naturæ est cum Filio.

PROV. Quæro, si sanctus Basilius cognoscebat hanc multitudinem.

EPHES. Nouit multos qui glorificabant.

PROV. Et diuus Athanasius intelligitur in illis qui pro tunc erant?

EPHES. Ille etiam glorificabat.

PROV. Qui sunt artificiosi sermones?

EPHES. Artificiosi sermones & sophistici erant ipsius Eunomii, quia ipse contemnebat opinionem multorum. Secundo cum simularet seruare sanctorum doctrinam, & non erat qui hoc diceret, supponit tertium esse dignitate & ordine Spiritum: & sic artificiose & sophistice colligit, quod cum tertius sit Spiritus dignitate & ordine, tertius natura esset. Hoc cum vellet Basilius repellere, supponit in his quæ sequuntur, quod etiam si concederemus tertium esse dignitate & ordine, prout colligebat Eunomius, quod non sequitur, quod tertius esset natura. Hi erant artificiosi sermones, quoniam simulabat habere a sanctis quæ non habebat.

PROV. Eunomius inferebat se accepisse a sanctis, Spiritum tertium & ordine & dignitate: & hoc dicebat absolute, & a se credere, ipsum esse tertium natura: oportebat eum habere sophisticam argumentationem & multum artificiosam ad probandum hoc quod ponit pro ma-

^a Tertium esse ordine & hinc artificiose colligebat, tertium esse naturam.

^b Quia ex illa doctrina sanctorum, quod Spiritus esset tertius ordine, non poterat clare inferre quod esset tertius natura: ideo non adducebat auctoritates eorum sanctorum hoc dicentium, sed supponebat in genere dictum a sanctis.

^c Solent disputatores in et argumentandum incipere propositionem aliquam, & statim mutato conceptu, vel mutatis verbis resumere aliam, vel eandem.

nifesto, quia hæc est conclusio sua, quia accepit a sanctis^a; ideo sic colligit faciendo artificiosam: oportebat ut poneret aliquid manifestum, & inde artificiose inferret. Modo Basilius dicit, quod simulabat se servare doctrinam sanctorum, sed non ponit illud artificiosum & sophisticum. Satis sit nobis, quod Eunomius ex aliquo antecedenti absoluto & sine conditione inferebat illud: cum adverteritis, videbitis hanc conclusionem sic esse. Modo isti sancti qui habebant opinionem qua glorificabatur Spiritus, erant illi quos Basilius sequebatur: & ex illa opinione qua glorificabant Spiritum, non poterat^b facere Eunomius antecedens, & inferre subsequens quod credebatur: & isti erant sancti manifeste. Et quia eorum opinio non poterat ei suffragari, non nominabat eos, nec in duobus præcedentibus libris, neque in isto, quia non poterant reperiri doctores qui dicerent, dignitate & ordine Spiritum esse tertium; ita ut sequeretur, tertium esse natura: & si quos posuisset, fuissent magis contra eum: alias sancti qui dicebant tertium dignitate & ordine, erant manifesti. Et non dicit Basilius, quod ipse non poterit reperire sanctos: & ex hac radice sumpsistis errorem ex verbis; quinam sint sancti, & ubi hanc doctrinam fecerint, non potest dicere. Ex hoc credidistis, quod quia Basilius dicit, quod Eunomius non poterat dicere, quod nec ipse Basilius haberet certitudinem sanctorum qui hoc dixerunt: & hoc est falsum.

EPHES. Non dico, quod Basilius non fuerit certus.

PROV. Dico quod verum est, quod Eunomius non poterat dicere.

EPHES. Eunomius non poterat dicere?

PROV. Quia non reperiebantur sancti qui tenerent processum in diuinis^c ad extra, & Ariani tenebant, & Eunomius. Modo dico ad rationem (volui autem dicere textum, ut omnes illum intelligant) Basilius capit aliqua ad impugandum Eunomium, arguens sic: Quicumque procedit^c, sicut se habet Filius ad Patrem, ita Spiritus ad Filium. Et post exempla posita concludit illam propositionem absolute, prout præmiserat, quia illud est verum & absolutum, quod procedit ex veris ad vera & absoluta: quia regula est, quod nunquam ex vero sequitur falsum,

ANNO
CHRISTI
1419.

ANNO
CHRISTI
1439.

vel dubium, quia si præmissæ sunt veræ & absolutæ, semper sequuntur vera & absoluta, siue sint præmissæ per auctoritates, siue per rationes, quia auctoritates sunt loco rationum. Modo ex libro vestro sequeretur ex præmissis^a veris & absolutis dubia conclusio. Secundo procederetur ex antecedenti dubio^b ad probandum consequens verum & necessarium. Illud est consequens, quod non sit tertius natura; & est necessarium, & antecedens esset dubium. Videatis qualis confusio & nota^c sequeretur. Et ex istis duobus arguebam, quod non potest stare textus libri vestri. Respondeatis ad has duas rationes.

EPHES. Non necessario colligis, dum dicis, quod necessario ab eo quod est absolutum, verum & simplex, sequitur verum & absolutum. Nam potest esse aliquid ex se absolutum & verum, & id per quod ostenditur, non sit simpliciter verum, sed per suppositionem^d. Propter hæc magnus Basilius in exemplo angelorum, & stellarum, & mansionum, dicit simpliciter verum, & ostendit quod non necessario natura secundi & tertii sunt, quia dignitate & ordine secundi & tertii sunt. Ad conclusionem propter quam exempla accipit, non ostendit id quod simpliciter & absolutum est, sed quod per suppositionem concessit, scilicet, quod etiam si daretur, Spiritum esse tertium dignitate & ordine, sicut dicunt, & sicut auctoritatem euangelii accipiunt, sed non sequitur de necessitate, natura tertium esse Spiritum: ergo non est necessarium quod dicebatis, quod omne quod simpliciter & absolute est verum, & per quod illud ostenditur, ita se habere.

PROV. Pono, si homo currit, ergo homo mouetur. Hæc propositio non dicit, quod homo currit, nec quod homo moueatur, sed conditionaliter, quia solum est necessitas consequentiæ.

EPHES. Hæc est suppositio propter verbum, si.

PROV. Nonne est bona consequentiæ? certe sic, & tamen nil ponitur, neque in antecedenti, neque in consequenti. Sed si dico, Homo currit, ergo mouetur: quia pono in esse, homo currit, ergo sequitur quod homo moueatur; & hæc est necessitas ex consequenti: ita fecit Basilius hic, quod quemadmodum se habet res ista in angelis, & in stellaris, & mansionibus, ita in personis. Hoc ipse præsupponit,

^a Exemplis, scilicet angelorum & stellarum, de quibus in eo textu Basilius.
^b Vt, verum esset tertius ordine, de quo late supra.
^c Scilicet, contra Basili.

^d Siquid videlicet accipitur, vt datum & non concessum, ita Græcus scriptor fell. 23.

^a In personis
scilicet diui-
nis.

sed ita est in angelis, non ponens aliquam conditionem: ergo oportet necessario sequi sine vlla conditione ^a, alias videretur imperitissimus in illo processu.

ANNO
CHRISTI
1449.

EPHES. In his quæ per suppositionem assumuntur, si inferatur, assumptio affirmat suppositionem. Dicimus, si homo currit, ergo mouetur; si secundum suppositionem inferimus. Sed homo currit, concessa fuit suppositio, & id quod ex ipsa colligitur, necessario colligitur: si nullatenus inferatur assumptio, non necessario suppositio conceditur, sed potest stare in ambiguo. Dubium est, si homo currit; dubia & illatio, ergo mouetur. Sic in auctoritate Basilii dicit, Spiritus tertius est dignitate & ordine: ergo tertius est natura, non necessario sequitur.

PROV. Hæc est conclusio.

EPHES. Hoc ab exemplo angelorum ostenditur, in hoc assumptionem non includit: non enim addit, sed tertius est dignitate & ordine; sed in dubio ponit: sed etsi proposuisset, certe non necessario hoc fuisset secutum, prout in angelis, quia per suppositionem sunt hæc concessa.

PROV. Nihil respondetis, quia sequitur de necessitate, si homo currit, ergo mouetur. Ad positionem inferiorum sequuntur superiora; nam fit motus in cursu: ergo si homo currit, necesse est vt moueatur: & tamen non habetur, quod currat vel moueatur, nisi faciam propositionem in esse, in minori: videlicet, homo currit, & ideo sequitur, & homo mouetur: & ideo Basilius dicit, quod sic se habet in angelis.

EPHES. Vos nominatis exemplum pro suppositione.

PROV. Ipse ponit exemplum absolute.

EPHES. Beatus Basilius exempla sumit ad probationem suppositionis, nec ponit opinionem sanctorum, sed per suppositionem dat hoc.

PROV. Ista exempla sunt absoluta. Ita profecto cum arguimus a creaturis ad creatorem, numquid non assumuntur creaturæ absolute, vt antecedens, & ex illo inferimus de Deo? Cum Aristoteles voluit probare primam causam immobilem, incipit sic: Quod mouetur ab aliquo mouetur. Nec ponit per suppositionem, sed absolute. Si posuisset per conditionem, non probasset primam causam immobilem, nisi per conditionem & per illationem consequentia,

ANNO CHRISTI 1439.

quentiæ : & sic nullam veritatem haberemus de prima causa. Ita Basilius ex angelis, & id quod dicitur de creaturis in sacra scriptura, ponit absolute, volens ex his creaturis venire ad cognitionem veritatis deitatis, dicens : Licet sit tertius dignitate, non sequitur, ergo tertius natura. Si conditionaliter posuisset hoc antecedens, non plus probasset, nisi quod, si homo currit, ergo mouetur. Et neque in angelis, neque in Deo quid intulisset : & sic si cum Eunomio non disputasset, nisi de illatione conditionali, quid valuisset hæc disputatio? Vnde necessario est, vt habeatur sensus noster. Facias vt velis bene videre, & seruare honorem beati Basilii.

AND. Et sic finis pro illa die.

NOTÆ AD DECIMAMNONAM COLLATIONEM.

² Spiritum.] Sic ad verbum Græcus scriptor sessione 22. in ea parte, vbi incipit Ephesius : Ego sane. Itaque illa verba, Sicut a Filio Spiritum, sunt verba textus Basilii, quæ inter loquendum ponderat Ephesinus & explicat, quod a Filio accipimus Spiritum, qui est alius quam ipse Filius, & a Spiritu (vt ipse ait ibidem) non alia quadam accipimus præter ipsum Spiritum. Verba textus Basilii in oratione 17. in sanctum baptisma in fine sunt hæc, vt in editione Parisiensi anno 1618. *ἕνα μὲν οὐὶ πατρός, ἕνα ἡ υἱόν, ἐν δὲ πνεῦμα καὶ πλὴν θείαν ᾧ ἀδόσον ὁμολογητόν, καὶ οὔτε δύο πατέρας, οὔτε δύο υἱούς· διότι τὸ πνεῦμα ἕδος ἐκ ἐστίν, οὐδὲ ὀνομάζεται. οὐ γὰρ ᾧ ἀ τὸ πνεῦματος ἕνα λαμβανόμεν, ὡς περ ᾧ ἀ τὸ υἱὸς τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ἡμῶν καὶ ἀγαλλῆσθαι ὑποδεχόμεθα, θεότητος κοινωνίαν, καὶ ἕσποτος μετοσίαν, καὶ ἀγώνιου κληρονομίας ἀρραβώνα, καὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀπαρχήν.* Quæ in Latinum translata sic se habent : *Vnum itaque Patrem, vnum Filium, vnum & Spiritum secundum diuinam traditionem confiteri oportet, & non duos patres, non duos filios, quandoquidem Spiritus non est Filius, neque nominatur. Non enim a Spiritu aliqua accipimus, quemadmodum a Filio Spiritus, sed ipsum ad nos accedentem & sanctificantem suscipimus, diuinitatis communionem, & filiationis participationem, sempiternaque hereditatis arrhabonem, ac futurorum bonorum primitias.* Tota difficultas inter prouincialem & Ephesium est in verbo πνεῦμα, quod cum in Græco sit neutri generis, potest esse casus nominatiui & accusatiui; sed ex contextu & vi rationis probat prouincialis esse nominatiui, vt etiam in secunda nota dicimus. Quo vero ad illa verba sequentia, nimirum : *Sed ipsum Spiritum ad nos accedentem, &c.* sensus illorum est, quod non accipimus a Spiritu, sicut accipit a Filio Spiritus, ipsam, scilicet, diuinam essentiam, ita vt simus ab illo procedentes, & illi consubstantiales,

Concil. Tom. 33.

Ccc

sed accipimus ipsum Spiritum ad nos accedentem, eius gratiam, dona, &c. Quomodo autem non solum dona Spiritus, eiusque gratiam sanctificantem, sed ipsam etiam personam, imo & personas diuinas speciali modo amantis in amante recipiamus, vide sanctum Thomam 1. part. quaest. 43. art. 3. arg. 1. quem fuse explicat Suarez de Trinitate lib. 12. cap. 5. num. 8. Sicut enim ad esse nostrum naturale per creationem consequitur ut sit Deus in nobis per essentiam, praesentiam & potentiam, ut docet sanctus Thomas 1. part. quaest. 8. art. 3. ita & ad esse gratuitum per gratiam sanctificantem consequitur, ut personae diuinae sint in nobis speciali modo amantis in amante, & dirigentis in re directa ad vltimum finem & beatitudinem aeternam, iuxta Saluatoris sententiam Ioan. 14. *Adeum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Et quia infusio gratiae & donorum attribuitur tertiae personae & Spiritui sancto, qui est primum donum; ideo de eo dicit Apostolus Roman. 5. *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Et hoc est quod docet sanctus Basilius in praefata auctoritate, nimirum nos recipere Spiritum sanctum sanctificantem nos per gratiam & dona quae nobis largitur, ut late infra hac eadem collatione prouincialis.

² *Neutri.*] Cum Spiritus in Graeco sit neutri generis, & sic idem in nominatiuo ac in accusatiuo, ad ineptum sensum detorquet verba Basili, quod, scilicet, *non accipimus aliqua a Filio, sicut Spiritum a Filio;* & subintelligebat, *accipimus:* hunc sensum excludit prouincialis. Hinc corrigenda translatio Latina in editione Parisiensis, ubi legitur, *Spiritum.*

³ *Spiritu.*] Scilicet res creatas, nempe gratiam & dona Spiritus sancti. Sic enim habet Graecus sessione 22. *Quod vero Spiritus sanctus accipiat suum esse a Filio, ut ipse addidisti, nos autem a Spiritu accipimus res creatas, hoc neque ex dictorum serie sequi videtur, neque omnino colligitur necessario. Ostende igitur ipse unde sumas, Spiritum quidem accipere suum esse a Filio, nos vero accipere a Spiritu creaturas.* Haec ille.

⁴ *Expositio.*] Graecus scriptor sessione 22. referens haec dicta prouincialis, haec ait: *Ephesus autem non habens quid responderet, diu tacebat: & imperator veritus ne in aliquod dogma sermo dilaberetur, &c.* Et paulo infra: *At vero Ephesus tacebat, atque ad haec non respondebat.*

⁵ *Se habet.*] Deest aliquid, quod supplendum est ex Graeco scriptore sessione 22. his verbis: *Vt in nostro incorrupto codice legitur, dicit, & si ordine & dignitate Spiritus posterior est (ut asserunt.)* Haec ille. Vides tertiam additionem, & textus Basili corruptionem: prima est fortasse pietatis, &c. secunda, ut hoc etiam concedamus; tertia, ut asserunt. Quas hic immediate enumerat prouincialis. Primas duas corruptiones habet editio Parisiensis anno 1618. tertiam non habet.

⁶ *Ad extra.*] Id est non reperiebantur sancti, qui tenerent processionem Filii esse ad extra. Graecus sic habet sessione 22. *Ceterum Eunomius sanctos proferre non poterat: sancti enim nostri qui ante illum fuere, dicebant hoc, intelligentes processionem ad intra: Eunomius autem,*

ANNO
CHRISTI
1439. quippe vt Ariana opinione imbutus, iuxta Arianos intelligendo ad extra, hac nequaquam recipiebat. Nunc ad illud venio, quod precedente sessione dixi, ad quod etiam tu respondisti: hoc posito tantum volui transcurrere textum, &c.

COLLATIO VIGESIMA.

DIE XVII. MARTII.

Plures auctoritates adducit Ephesinus ad probandum, Spiritum sanctum non procedere a Filio, quibus respondet prouincialis.

AND. DIE decima septima Martii inchoata est disputatio.

EPHES. Fides nostra non ex hominibus, aut per homines commendationem habuit, sed per ipsum Dominum nostrum Iesum Christum, qui personaliter locutus est discipulis: propterea omissis ambiguis auctoritatibus, licet & ipsæ auctoritates legitime perspectæ potius videantur pro nobis fecisse, quam contra nos, recurram ad illud quod debemus de fide tractare. Non enim magnus Basilius vnquam tractasset, vel insinuasset aliquid contra traditionem dominicam, vel apostolicam, vel eorum qui successerunt eis, vel contraria ipsis, vt per alias auctoritates ostensum est, & amplius ostendetur, concedente nobis sermonem Deo in aperitione oris. * Age igitur honorem discipulum a magistro, & seruum a Domino, ostendamusque consonum sibi ipsi, & eorum quæ tractauit in omnibus. Primum igitur ipse Deus verbum, & theologiae praeceptor in nouissima sua allocutione cum discipulis dixit: *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* In his conspiciuntur tres diuinæ personæ, & ipse Dominus vnicuique accommodat proprium: de Spiritu autem solo dicit, *Cum venerit*; de seipso cum Patre dicit, *Quem mittam vobis a Patre*: rursus de Patre solo, *Qui de Patre procedit.* Videas ergo diligentiam theologiae. Nam per illud, *Cum venerit*, libertatem & dominationem ostendit: per illud autem, *Quem mittam vobis a Patre*, suam & Patris voluntatem fuisse ostendit missionem & apparitionem Spiritus: per illud denique, *Qui a Patre procedit*, causam

* Ad omnes auctoritates, quas hic profert adducit Ephesinus, vide responsiones prouinc. infra hac eadem collatione & collat. 11. nu. 7.

Ierem. 15.

Concil. Tom. 33.

Ccc ij